

сондай-ақ Атырау (негізгі капиталға салынған инвестициялар көлеміндегі басқа шығындар) облыстары.

Аймақтар инвестиция салатын жерлерде Нұр-Сұлтанда, Алматыда және Алматы облысында, сондай-ақ Шымкентте қаражаттың көп бөлігі жылжымайтын мүлік операцияларына салынады. Сонымен қатар, республикалық маңызы бар қалаларда барлық салаларға қарағанда осы мақсаттарға көп қаражат жұмсалады. Түркістан мен Жамбыл облыстарында инвестициялаудың басым бағыты көлік пен қойма болып табылады. Қарағанды облысында өңдеу өнеркәсібі, Солтүстік Қазақстан облысында ауыл шаруашылығы, Ақмола облысында электрмен, газбен, бумен, ыстық сумен және ауамен қамтамасыз етілуде. Қазақстанның барлық басқа аймақтарында инвестициялардың басым бағыты тау-кен өнеркәсібі болып табылады. Сонымен бірге Ақмола облысында және Нұр-Сұлтанда құрылысқа ең аз қаражат салынады. Солтүстік Қазақстан облысында - орналастыру және тамақтандыру қызметтерінде, Түркістан облысында - кәсіби, ғылыми-техникалық қызметте, Алматыда - ауыл шаруашылығында. Қазақстанның басқа аймақтарында экономикалық қызметтің ең аз сұранысқа ие түрі «қызметтердің басқа түрлерін ұсыну» болып табылады.

Әдебиеттер:

1. ҚР қаржы министрлігі <http://www.minfin.kz>
2. <https://forbes.kz/finances>
3. Инвестиция порталы <https://invest.gov.kz>

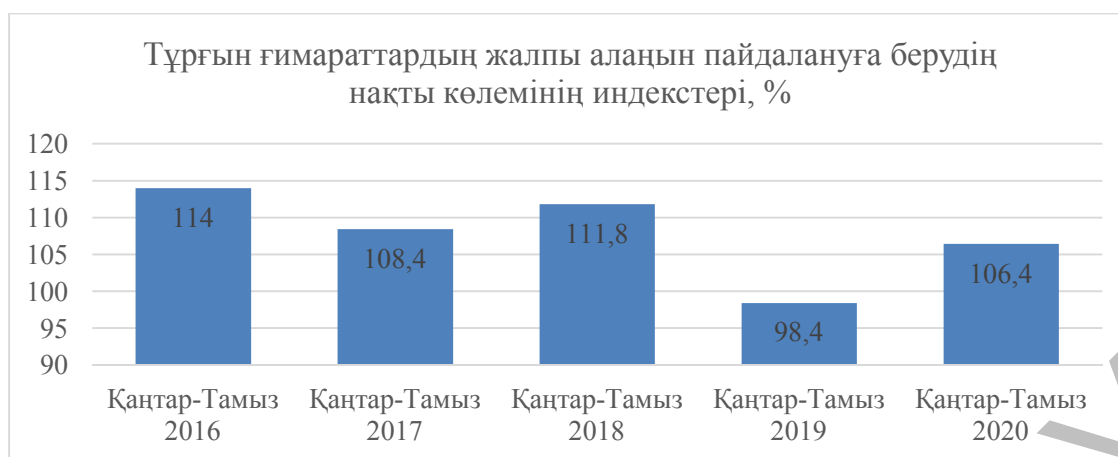
Карибаева А.Қ., 1 курс (КарУ им. академика Е.А. Букетова)
Научный руководитель – к.э.н., доцент Комекбаева Л.С.

ИПОТЕКАЛЫҚ НЕСИЕЛЕНДІРУ

Ипотекалық несиелер ипотекалық нарықтың қайта құрылуының арқасында қол жетімді болды. Есімізге алсақ, банктер алғашқы ипотекалық несиелерді 2000 жылдардың басында шетелден тартылған қаражаттан бере бастады, шетелдік ставкалар Қазақстанмен салыстырғанда төмен болды. Сондықтан заемдар валюталық болды және 2008-2009 жылдары, кезекті жаһандық қаржы дағдарысы кезінде нарықты қатты құлдыратты [1]. Кірістерін теңгемен алған азаматтардың едәуір бөлігі долларлық несиелермен қызмет жүргізуде қиындықтарға тап болды, ал банктер дефолттың үлкен қаупіне тап болды. Қарыз алушылар мен банкирлер несиені қайта қаржыландырудың қиын жолынан өтуі керек болды.

Біртіндеп тұрғындардың баспана мәселелерін шешу толығымен мемлекеттің қолына өтті. 2016 жылдың соңында Үкімет 2025 жылға дейін ұзартылған "Нұрлы жер" мемлекеттік бағдарламасын бекітті. Бағдарламаның міндеті - арзан ипотека мен жалға алу есебінен қолжетімді баспана, сондай-ақ тұрғын үй құрылысын дамыту. Бағдарлама ("Бәйтерек" Ұлттық холдингінің құрылымдары арқылы) бастапқыда әкімдіктерде кезекте тұрған азаматтар мен мемлекеттік тұрғын үй құрылыс жинақ банкінің клиенттері үшін тұрғын үй салуды қаржыландырды, ол үшін жеке құрылыс салушылармен шарттар жасасты.

Бағдарламаға қатысушы халық серіктес банктерден 10% жеңілдікпен несиені алды (оның 7% мемлекет субсидиялайды). Біртіндеп субсидиялар қаржылық сұранысты кеңейте бастады және ипотеканы реттей бастады. Жеке баспанасы жоқ төлемге қабілетті азаматтар үшін "7-20-25" (жылдық 7%, бастапқы жарна 20%, 25 жылға) және бастапқы ғана емес, қайталама тұрғын үй сатып алумен "Баспана хит" бағдарламасы пайда болды. 2020 жылдың мамыр айында ҚТҚЖБ әкімдіктерде кезекте тұрғандарға "5-10-20" бағдарламасын ұсынды.

Сурет 1. Тұрғын ғимараттардың жалпы алаңын пайдалануға берудің нақты көлемінің индекстері, %.

Бүгінгі күні мемлекеттік ипотека өзін-өзі қамтамасыз ететін тетік болып табылады. Берілген несиелердің негізгі бөлігін құрайтын ҚТҚЖБ-ден басқа, оларды «Баспана» ипотекалық компаниясының орнын толтырған Қазақстан Ипотекалық Компаниясы (ҚИК) және Қазақстанның тұрақтылық қоры да береді. ҚТҚЖБ тағы бір маңызды функцияны орындайды – мемлекет субсидиялаған депозиттік мөлшерлемелер тетігі арқылы халыққа бастапқы жарнаның тез жинақталуына мүмкіндік береді. Субсидиялаудың арқасында ҚТҚЖБ мен мемлекеттік бағдарламалардың істері бұл бағытта жақсы жүріп жатыр. 2020 жылдың алты айында клиенттердің қаражаты жылдық мәнде 24,5%-ға, 965 млрд теңгеге дейін ұлғайды. Клиенттерге кредиттер мен аванстар көлемі бір жыл бұрын 812 млрд теңгеден 1 трлн теңгеге дейін өсті [2].

Үлкен нарықты бақылауға алып, мемлекет оны басқаруды оңтайландырып, жеңілдете бастайды. Осы жылдың жазында "Нұрлы жер"-де жұмыс істейтін "Бәйтерек" холдингінің еншілес компаниялары "тұрғын үй құрылысының бірыңғай операторына" бірікті. Болашақта ол қажетті инженерлік, әлеуметтік және коммерциялық инфрақұрылымы бар жаппай құрылыс мәселелерін кешенді шешетін толыққанды девелопер болады деп жоспарлануда. ҚТҚЖБ-іне да жаңа өкілеттіліктер берілді. Оны Мемлекеттік бағдарламалар бойынша тұрғын үйді орталықтандырылған есепке алу, қою және бөлу функциясы бар Отбасы Банкі деп қайта атады. Банк әкімдіктердің барлық басымдық жүйесін басқаратын болады және баспанасы жоқ отбасыларға «бір терезе қағидаты» бойынша жұмыс істейтін болады.

Әдебиеттер

1. Тілеуберген Д. Қазақстан экономикасында ипотекалық кредит беру жүйесін дамыту. – 2015. – 65б.
2. Шыныбеков Н.С. Қазақстанның тұрғын үй ипотекасы. – 2017. – 14б.

Маликов А.К., 1 курс (академик Е.А. Бөкетов атындағы ҚарУ)
Ғылыми жетекші - қауымдастырылған профессор Акбаев Е.Т.

ЕУРАЗИЯЛЫҚ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ОДАҚҚА ЖАТАТЫН МЕМЛЕКЕТТЕРДІҢ САЛЫҚ ЖҮЙЕСІНІҢ ЕРЕКШЕЛІГІ

Қазіргі уақытта төмендегі бес мемлекетті олардың қатарына: Армения Республикасы, Беларусь Республикасы, Қазақстан Республикасы, Қырғыз Республикасы және Ресей Федерациясын біріктіретін Еуразиялық экономикалық одақ туралы шартқа қол қоюдың нәтижесінде тауарлар, қызметтер, капитал және еңбек нарықтарын біріктіру үрдісі аяқталды ("4 еркіндік") деп толық айтуға болады. Яғни, мемлекетаралық бірлестіктің нәтижесінде үрдістерді талдайтын экономикалық салада толық ауқымды интеграция басталды, оның аса маңызды шарттарының бірі бірыңғай ішкі нарықты құруға және дамытуға ықпал ететін Евразиялық экономикалық одаққа (ЕАЭО) мүше мемлекеттердің салық жүйелерін жақындастыру болып табылады. Енді осы кезеңдегі салық саясаты саласындағы негізгі стратегиялық міндеттер қарастырайық: